

Sant Romà d'Oreis

Gisclareny

Ubicació

Comarca:	Berguedà
Lloc/Adreça:	A les costes d'Oreis dominant el camí de Vimboca i orientat a sud davant Molnell i Murcurols
Emplaçament	A les costes d'Oreis. Cal seguir el sender de Viboca (30') trencall esquerra en marques blaves.
Alçada:	1228,6
Coordenades:	
Latitud:	42.27527
Longitud:	1.78549
UTM Est (X):	399851
UTM Nord (Y):	4681054

Classificació

Número de fitxa	08093 - 54
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Medieval Romànic
Segle	XI-XII
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	Ha estat netejat i desbrossat per voluntaris de la UEC de Bagà i també per la brigada del Parc Natural del Cadí Moixeró.
Protecció	Inexistent
Número inventari	Sí, IPA 3354
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Difícil
Ús actual:	Altres
Titularitat	Privada
Titular:	08092AA002000040000YB
Autoria de la fitxa	Pere Cascante i Torrella

Descripció

Antiga església de Sant Romà. Es situa en una posició encimbellada dalt d'una carena que domina al nord amb el camí i pas de Vimboca, a l'oest amb els masos de la Muga i pleta de Molnell, a l'est amb la vall del Bastereny i els nuclis del Puig i de Faia i finalment al sud amb el castell de Murcurols. La seva posició estratègica i dominant han plantejat la hipòtesi que correspongui amb una antiga església i també torre de Guaita (Corominas, 2017). Està assentada en una terrassa artificial aprofitant el desnivell del terreny i composta per una nau de modestes i diminutes dimensions, pràcticament quadrada (medeix tant sols 3,5 m de llarg x 3 m. d'ample), antigament coberta amb volta de canó de perfil lleugerament apuntat i capçada a l'est per un absis semicircular. La porta d'entrada està orientada a la paret de migdia quasi a tocar amb la cantonada sud-oest mirant al penya-segat i està resolta mitjançant un arc de mig punt amb les dovelles picades a cops de martell, unides amb morter de calç ben desbastades i coronada per un arc de doble rosca. Té esplandit intern coronat també per un arc de mig punt amb les dovelles col·locades a "plec de Llibre". S'hi poden endevinar encara els encaixos per a les pollegueres i forrellats. El paviment interior és de lloses de pedra disposades de forma plana i està separat de l'espai presbiterial per mitjà d'un graó de pedra. Internament s'obren dues fornícules; una a ponent i coronada per un arc en punt d'ametlla i una segona al mur de migdia. L'aparell constructiu és molt característic de les esglésies d'influència llongarda a partir de carreus de pedra calcària ben desbastats i picats, units amb argamassa de calç i col·locats en filades regulars. Els murs tenen una amplada de 1'5metres característica que ens fa pensar que haurien suportat un pis superior al seu damunt. L'accés es realitza mitjançant una rampa, sostinguda mitjançant un mur de pedra de característiques similars a la fàbrica de l'església a manera de "muralla" o baluard. Recentment ha estat netejada gràcies a voluntaris de La UEC de Bagà; entre ells Llorenç Pedrals i Pujol. L'església es troba en bon estat i al seu voltant hi ha ruïnes d'altres construccions de l'antig vilatge d'Oreis (fitxa 55).

Observacions:

Segons Ramon Corominas i Camp (Corominas i Camp, R , 2018, aquesta església hauria jugat un paper clau i predominant en la defensa i control dels passos de Vimboca, vall de Molnell i Castell de Murcurols ja que l'emplaçament on està situada domina pràcticament tots aquests punts, afavorint així la seva defensa i control. A més val a dir que l'amplada considerable dels seus murs no són només per sostenir una simple volta de canó sinó més aviat una estructura superior més pesant, possiblement una torre. Murs amb característiques similars es van trobar a la fonamentació del nàrtex o galilea del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (López, 2008), o també a Sant Martí de la Torre de Cabdella al Pallars Jussà, a Sant Climent de la Torre de Foix (Guardiola de Berguedà), o l'església de Santa Eulàlia de Bonner (Gòsol), encara que de cronologia més tardana. Segons Corominas l'església i nucli d'Oreis "estaria molt vinculada al proper castell de Murcurols, del quals seria aquest indret de Sant Romà, un complement del seu control i defensa. Reforça la hipòtesi de que molt probablement es tractava d'una obra defensiva la seva situació estratègica, des d'on s'albira i fins hi tot es pot accedir al coll de Vimboca" (Corominas, 2018). Per tant caldria tenir en compte aquesta hipòtesi, considerant-se com una important obra arquitectònica.

Història

La primera referència documental del lloc d'Oreis la trobariem en els documents pertanyents a l'acta de consagració del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Bolós-Pagès, 1986) i també a l'arxiu de la Corona

d'Aragó 1003 (doc. 50). ACA Monacals, Bagà. Perg.93 (Bolós-Pagès, 1986) ens cita la donació que es fa d'un alou al comtat de Cerdanya dins la vall de Brocà, a les rodalies de Bagà i al terme de la vil·la de Molnell "In apendico qui vocant Mulnelo. Id sunt: casas, casalibus, ortis, ortalibus, arboribus, torcularis, terras et vineas cum illorum arboribus, pratis, silvis, garricis, molindinaris, cum illorum capud aquis, vieuttibus, vel reductibus, cum exiis vel regressiis eorum" El document és molt extens però ja ens parla d'un lloc amb terres, cases, molins. Afrontava amb la Conca d'Oria, El Cadí, la Boixassa i el Querforadat. Bolós mal interpreta el Querforadat amb la població de l'alt Urgell, molt llunyana i poc relacionada amb l'entorn. Pensem que el Quer foradat podria correspondre amb el "torrent del Forat" o bé la roca foradada. La Conca d'Oria correspondria segons la toponia i orografia amb el terme d'Oreis, el Cadí seria la serra del Cadí a la zona del Puig Terrers i Pleta de la Muga on s'hi esmenta un mas (Serra i Vilaró. Ob cit, 1989). Finalment la Baixassa faria al·lusió al "cap de la Boixassa" que hi ha damunt de la Pelosa. No obstant això, l'alou de Molnell incloent molt possiblement l'església de Sant Romà ja apareix citat en l'acta de consagració de Sant Miquel de Turbians quan el 948 el bisbe Wisadus va cedir a la nova església, unes viles que posseïa a Molnell (Martín, 2005). A partir del segle XIII, l'indret d'Oreis sovint és esmentat per la documentació baganesa. Serra i Vilaró esmenta que l'església de Sant Romà era sufragania de Sant Iscle de Molnell. En aquest moment, el lloc d'Oreis es denominava "Aureyls o Orells" i consta que al 1288 tal PereÇasala d'Aureylls es titula parroquià de Molnell i que un tal Ramon Sala de Aureylls en el seu testament demana que s'enterrí al cementiri de Sant Iscle de Molnell i dona 3 sous a Sant Romà d'Oreis. Més tard i en concret al 1447 es fa un llegat a Sant Roma d'Oreylls per a l'oli de la llantia (Serra i Vilaró, J. 1989. Llibre III. P.234). La documentació esmenta que al 1438 hi havia tres masos de llarc temps deshabitats. Aquests masos podrien correspondre amb les ruïnes que hi ha al costat de l'església i prats i planells del costat. En aquesta data, segons Serra i Vilaró s'hi va establir un home de Cornellana. D'Oreis i la Muga en conservem una dita que ampliraem a la fitxa de llegenda que esmenta: "A la Muga, vila; a Aureis ciutat; Barcelona un prat mai s'ha vist al foc tantes olles amb tant poc cuinat". Segons Serra i Vilaró la última llar era la de la bruixa , voltada de closques de nou i un ou. Eren les olles (Serra i Vilaró, 1989. Llibre I. P-435). Serra i Vilaró esmenta que "en romanen les parets,estant esfondrada la volta i part de l'absis". No obstant això. Francesc Caballè en el seu llibre de "les tres-centes cases de Gisclareny" publica una imatge d'aquesta església, encara amb la volta sencera i les ruïnes del màs al seu costat. La imatge pertanyia a Mn. Gaietà i Pedrals. (Caballè, F, 1995).

Bibliografia

- BOLÓS MASCLANS, J; PAGÈS(1986). El monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Artestudi. Barcelona p-71,200.
- CABALLÈ I CANTALAPIEDRA, F (1996). Les tres-centes cases de Gisclareny. Columna Albí. P.43;
- CASCANTE I TORRELLA, PERE (2012). Romanic al parc natural del Cadí Moixeró. Inèdit;
- COROMINAS I CAMP, R (2018). " Sant Romà d'Oreis. Una obra defensiva amb l'església incorporada" a Erol núm.
- MARTIN E (2005). Una mirada sobre la història de Gisclareny. P. 55.
- SERRA I VILARÓ, J (1989). Les Baronies de Pinós i Mataplana. Investgació als seus arxius. Llibres I, II i III.
- AHG.,Cadastre de 1776.
- ACA. Llibrets de compliment pasqual. Amillament de 1863 extret de Martín; E
- ADCU. Acta de Consagració de Sant Miquel de Turbians
- DDAA. Catalunya Romànica. Vol XII. Berguedà. P.473. Gran Enciclopèdia catalana

